Landsforeningen
MARTIN A. HANSEN

Nyhedsbrevet nr. 14

Det er med stor fortrøstning og optimisme, hvad angår udbredelsen og formidlingen af Martin A. Hansens forfatterskab, at jeg hermed udsender Nyhedsbrevet.

Gode lokale kræfter i og omkring Strøby, forfatterens hjemsted, arbejder ihærdigt med Digterruten og arealerne omkring de enkelte rutepunkter, og deres indsats er af stor betydning for Landsforeningens arbejde.

"Orm og Tyr"-temaet har for alvor vakt genlyd landet over, hvor der er afviklet seminarer med stor tilslutning.

"Aarhus-Gruppen" arbejder videre med Landsforeningens næste overordnede tema, "Martin A. Hansen og Besættelsestiden", som vil blive skudt i gang i 2018 med bogudgivelse.

FaceBook-gruppen, som har adskillige medlemmer, er en god platform for nyheder, møder og udgivelser.

Siden sidst har vi i bestyrelsessammenhæng bl.a. afviklet generalforsamlingen og holdt nogle gode og konstruktive bestyrelsesmøder. God læselyst.

Herfra de bedste ønsker om en god sommer

Hadsten, maj 2017,
Ole Juul

158: ”Orm og Tyr”-seminarer

Siden sidst er der blevet afholdt velbesøgte seminarer, bl.a. i Foulum/Ullits og Middelfart.

Her følger kommer anmeldelse fra seminarerne.

Højskolelørdag den 18. marts 2017.

“… skulle man nævne een skønnere maa det være den lille Foulum kirke i Vesthimmerland, ædlere hus er vel ikke bygget her til Lands.”
Ovenstående citat fra Orm og Tyr dukkede straks op i erindringen, da vi i menighedsrådet modtog Landsforeningen Martin A. Hansens inspirerende opfordring med foredragsholdere og foredragsemner. Det talte direkte til os.
Vi var ikke sene til at gå i gang, arrangementet og datoen tegnede sig hurtigt — 18. marts, dagen før tredje søndag i fasten, som for MAHansen-læsere giver association til Løgneren.

I behageligt samarbejde med Ole Juul blev vore ønsker til dagens program konfirmeret.

Nogle måneder senere oprandt dagen og tog sin begyndelse kl 9 i Foulum kirke med morgensang, Ole Sarvigs “Som året går”. Inden vi gik ud for at beskue det gamle, ædle hus, lyttede vi til oplæsning af Bygmesteren kommer (MAH) ved vores præst, Troels Laursen, Ullits, Foulum, Svingelbjerg sogne.

Dagens øvrige program fandt sted i sognehuset, Ullits, hvor kaffen var klar. Efter at have sunget Ole Wivels “Der truer os i tiden” ventede der os et medrivende og digert foredrag ved Anders Thyrring Andersen, som fra flere vinkler belyste relationen mellem Martin A. Hansen og Sven Havsteen-Mikkelsen.

Så var det tid til en let frokost. Derefter var den fyldte sal klar til dagens sidste indslag. Bjarne Nielsen Brovst causerede i sin velkendte, muntre stil om sit samarbejde med Havsteen-Mikkelsen, da de to rejste i sporene af Hansen og Havsteen. En kop kaffe afrundede den oplevelsesrige dag, hvor alt syntes at gå op i en højere enhed.

Else Marie S. Drost

Landsforeningens første arrangement på Fyn

Den 8. april blev der afholdt temadag om ”Orm og Tyr” i Sognegården i Middelfart. Dagen kom i stand gennem et samarbejde mellem Landsforeningen og Samarbejdende Sogne I Middelfart provsti med undertegnedes som koordinator.

Samarbejdende Sogne er et formaliseret samarbejde mellem en række mellemstore og mindre sogne centreret om tidligere Ejby Kommune. Det mindste sogn har 171 medlemmer i folkekirken. Samarbejdet omfatter dels sognenes 5 præster dels menighedsrådene vedrørende bl.a. foredrag, koncerter og et samlet stort arrangement for alle konfirmanderne. Samarbejdende Sogne sagde ja til at være den organisatoriske og økonomiske platform for dagen. Desuden at stå for den brede fynske annoncering.

Landsforeningen sørgede for layout af folder og plakat, for annoncering gennem hjemmesiden samt ved direkte henvendelse til alle foreningens medlemmer. Desuden at træffe aftaler med de tre foredragsholdere: Anders Thyrring Andersen, Ole Juul og Henning Nørhøj.

Middelfart blev valgt på grund af den centrale beliggenhed i forhold til Fyn og Sønder – og Midtjylland. Ønsket om at få deltagere fra disse områder blev også opfyldt idet 44 tilmeldte sig temadagen. Ca. 2/3 fra Fyn og ca. 1/3 fra Jylland. Temadagen blev en stor succes. Der var stor tilfredshed med alle foredrag. De følgende dage modtag jeg adskillige hilsner med lutter positive ord. Desuden også adskillige ønsker om at gentage sådanne Martin A. Hansen arrangementer på Fyn. Det er glædeligt at kunne konstatere at Interessen for Martin A. Hansen i høj grad til stede.

Allerede nu er der et lokalt ønske om at indgå i et samarbejde med Landsforeningen med henblik på at afholde endnu en temadag på Fyn, når Landsforeningens forberedende arbejde om næste tema – Martin A. Hansen og krigen - ser dagens lys i 2018.

Kaj Axel Jensen

159: Nye seminarer.

Lørdag d.31.september. Emmaus, Haslev
”Martin A. Hansen og Kristendommen”

Lørdag d.04.november, Liselund (v/Slagelse)
Om ”Orm og Tyr”

Der udsendes til disse seminarer særskilt program og indbydelse m/tilmelding.

160: Generalforsamling 2017

Onsdag d.19.marts afholdt Landsforeningen sin årlige generalforsamling.
Godt 40 medlemmer var kl.19.00 mødt frem i Kirkeladen i Strøby, hvor formanden Ole Juul bød velkommen. Efter fællessang fulgte selve generalforsamlingen.

Se formandsberetning, regnskab, budget, valg til bestyrelse på hjemmesiden.

Efter et veldækket kaffebord med de traditionelle indslag (lotteri og bogsalg) og fællessange kunne Landsforeningen hilse endnu et æresmedlem, Jørgen Jørgensen fra Hjørring, velkommen.

Her følger Mette Lise Rössings tale til Jørgen efterfulgt af Jørgens Tak til Landsforeningen og uddrag af hans foredrag.

Kære Jørgen

Det er blevet min fine opgave at byde dig velkommen til Stevns og til møde i ”Landsforeningen Martin A. Hansen”. Du har været medlem af Landsforeningen i næsten tre år, og vi vil meget gerne takke dig og udnævne dig til æresmedlem i lyset af din meget store indsats for fars forfatterskab.

Du er teolog og tidl. seminarielektor og har især interesseret dig for aktuelt at indkredse forholdet imellem kristendom, religion, kultur og samfund. Du har en aldrig svigtende og glødende interesse for fars forfatterskab, der i samarbejde med Anders Thyrring Andersen bl.a. har ført til udgivelsen af den forunderlige bog ”Hemmelighedens Kunstner” fra 1991 og udgivelsen af forfatterens dagbøger: ”Dagbøger l – lll” fra 1993 – en meget stor indsats som vi ikke kan takke nok for. Jeg husker dig bedst fra det store seminar i 1989, der blev afholdt på det nye Folkeuniversitetscenter i Skærum Mølle. Seminaret var spækket med indlæg, der var delt i tre kategorier: ideologien, massemedierne og analysen. Der var 15 indlægsgivere, der hver fik ca. 20 – 30 minutter til fremlæggelsen.

Hans-Ole og jeg deltog begge. Vores ægtefæller og børn var ligeledes inviteret, så opholdet fremstod næsten som en feriebegivenhed i det skønne og interessante midtjyske. Min opgave blev at styre tiden på de forskellige indlæg, sikkert fordi jeg først og fremmest er et meget praktisk menneske. I slutningen af seminaret nåede vi til Jørgens indlæg: ”Orm og Tyr – Nordens Janusansigt” – Om Martin A. Hansens evne til at skrive enkle historier og samtidig beskrive komplekse sammenhænge”.

Det anede mig, at her ville jeg stå overfor min sværeste opgave som mødeleder. Alene Jørgens tydelige engagement fortalte, at her var der en mand, der havde rigtig meget at fortælle – et vink med hånden eller hørlige tegn fra mig bragte dig ikke ud af sporet, og du endte med at holde seminarets længste indlæg. Senere har jeg læst

din tekst på tryk i den lille bog ”Martin A. Hansen i nutids lys”, som blev udgivet efter seminaret og indset, at det måtte være sådan.

Du har været med til at løfte forfatterskabet ind i nutiden og nu, hvor du er pensioneret, har du med stor energi kastet dig ud i en ny intens indsats for far. Du er med i Aarhusgruppen, hvor forberedelserne til temaet ”Martin A. Hansen og besættelsen” er i fuld gang. Vi ser frem til at møde dig i den sammenhæng og takker dig på det hjerteligste for alt, hvad du har gjort synligt om det enkle og det komplekse.

Mette Lise Rössing

Tak for kåringen til æresmedlem i Martin A. Hansen foreningen! Det var en stor og glædelig overraskelse at modtage den besked. Ligeledes vil jeg gerne benytte denne lejlighed til at takke Martin A. Hansens to børn, Mette Lise Rössing og Hans-Ole Hansen, for deres altid store hjælpsomhed med at finde materiale frem, få tilladelser til at studere materialer på Det kongelige Bibliotek og efterfølgende frihed til at publicere fra forfatterskabet. Tak!

Mennesket er et fortællende dyr.
Paul Ricoeur

Seminaret om Martin A. Hansen på Skærum Mølle i 1989 må på mange måder betegnes som skelsættende for det videre arbejde med forfatterskabet. Siden har der både været tale om udgivelser af tekster fra Martin A. Hansens egen hånd, således Dagbøger 1931- 55 (1999) og Kætterbreve. Martin A. Hansens korrespondance med kredsen omkring Heretica (2004) og fremkomsten af flere monografier omhandlende enten gennemgående problemfelter i Martin A. Hansens univers eller centreret om enkelte af hans værker. Det lover godt for den fortsatte formidling af forfatterskabet.

Status er, at vi i dag har et stort samlet tekstkorpus til vores rådighed, bestående af forfatterens romaner, noveller, essays, historiske og religionshistoriske fremstillinger, dagbøger, breve. Det har også befordret de fornyede overvejelser over den gordiske knude i forfatterskabet, nemlig forholdet mellem digtning og historie. Kort efter udgivelsen af fiktionsromanen Løgneren i 1950 sker der et påtageligt skifte, hvor Martin A. Hansen bevæger sig fra hovedsagelig at skrive fiktion til fremstillinger med religion, kultur og historie som klangbund. Hvad skiftet skyldes har derfor været et naturligt hovedspørgsmål for den efterfølgende reception.

Flere forklaringer har været fremme. Her vil jeg nævne tre hovedpositioner som senere har været genstand for uddybning. Thorkild Bjørnvig, der i Kains Alter (1964) som den første forsøger at give en egentlig analyse af skiftet, fremhæver at

fiktionsstandsningen skyldes en ”uforsonlig Konflikt mellem Kunst og Kristendom” hos Martin A. Hansen. Herimod opponerer Ole Wivel og fremhæver, at årsagen skal søges i forbindelse med samvittighedskrise i lyset af besættelsestidens praksis og demaskeringer, herunder spørgsmålet om kulturkrise og kulturel regeneration. Tolkningen udfolder Ole Wivel i tobindsværket Martin A. Hansen (1967/1969). En tredje tolkning peger på refleksionsproblemet – og ikke en konflikt mellem kunst og kristendom - som fiktionsstandsningens årsag, idet refleksionen ifølge Martin A. Hansen hindrer mennesket i at leve nærværende. Hermed pådrager mennesket sig skyld. Opfattelsen repræsenteres af bl.a. Jørgen K. Bukdahl og Jan Nissensom eksplicit inddrager Martin A. Hansens kristendomsforståelse.

De nævnte positioner er genstand for diskussion med afsæt i et mere nuanceret billede af forholdet mellem liv og værk. Det gælder Anders Thyrring Andersen: Polspænding. Forførelse og dialog hos Martin A. Hansen (2011), hvor Bjørnvigs tese afmonteres og det påvises, hvorledes Martin A. Hansens tænkning er præget af en polaritet mellem modsætninger med polariteten mellem umiddelbarhed og refleksion som grundpolaritet, der som skabende har resulteret i en kristen modernisme. Men efter Løgneren forsvinder polspændingen og dermed fiktionsværket. I David Bugges Medusas søn. Digtning og etik hos Martin A. Hansen (2005) er der derimod tale om en rehabiliterende modificering af Bjørnvigs tese: konflikten gælder forholdet mellem digtning og etik.

Bestemmelserne af skiftet har været domineret af litteraturhistoriske tolkninger med vægten lagt på det rent ’genremæssige’. Konsekvensen har været en fremhævelse af de såkaldte fiktionstekster på bekostning af forfatterskabets øvrige tekster. De såkaldt historiske værker har nok været hyldet, men sjældent udførligt behandlet. Analyserne har mestendels drejet sig om de fiktive tekster.

Denne praksis giver let anledning til en diskontinuert læse- og fortolkningsmåde, hvorved en vigtig klangbund let miskendes: erindringens verden. En nærliggende tolkning af bruddet kommer i den forbindelse på tale: det diskontinuerte brud må ses i forhold til en underliggende – overpersonlig - kontinuitet. Set i det lys angår fiktionsstandsningen og skiftet et dominansskifte, dvs. en veksling mellem forskellige fortællingsplaner, mellem fiktion og beskrivende fortælling.

Fortællingens planer interagerer som erindringens dialektik. Det betyder, at læsemåden må være intertekstuel. Mellem fiktionen og den historiske fremstilling pågår et samspil, en udveksling.

En forudsætning for at erkende tiden vi lever i sammen med andre blandt verdens ting, objekter, er, at den er eller bliver repræsenteret. Vi kan ikke være i øjeblikket, men er henvist til at repræsentere det. Netop fiktionen er en sådan analytisk udfoldelse. Åbenbarelse af sjæledybet, independensens virkemåder, menneskelivets udfoldelser og konflikter finder her en tematisering i forestillet form. Og dramaet

udspilles på erindringens scene og fortættes her til minder, fortid (i forhold til det allerede passerede øjeblik).

Samspillet mellem beskrivende fortælling og fiktion kommer tydeligt til udtryk i det religionshistoriske værk Orm og Tyr fra 1952. Værket er imponerende, flerstrenget og moderne. Orm og Tyr er af mange fortolkere blevet læst som et historisk værk, desuagtet det er en fremstilling med erklæret religionshistorisk tilgangsvinkel. I denne forbindelse udgør Birgitte Krejsagers 'Fortællerens rum. Et studie i Martin A. Hansens Orm og Tyr' (1996) en undtagelse. Her er forudsætninger og omfattende materialer knyttet til Orm og Tyrs tilblivelse endelig præsenteret i en samlet fremstilling som kan være med til at skærpe opmærksomheden omkring værkets væsen og det religionshistoriske.

Orm og Tyr er både en fortællende fremstilling af nordisk historie fra jægersamfund til op i middelalderen med vægten lagt på vore forfædres religiøse forestillinger og en fremstilling med fortællingen som emnekreds. Værket har to omdrejningspunkter: dels fremkomsten af det hellige og kultur, dels trosskiftet fra oldnordisk religion til kristendommen. I den fremadskridende fortælling, den lange rejse, gøres der løbende ophold, blandt andet ved de to nævnte begivenheder. Her krydses fortællingens kronologiske og beskrivende plan af et dybdeplan uden tid.

Det svarer til Martin A. Hansen skelnen mellem, hvad han betegner hhv. emnets rum, hhv. fortællerens rum. For at sætte sig ind tænke- og levemåden bag de sakrale minder må fortidens dramatik iscenesættes qua fortælling og fiktion for at opspore det sjælelige dyb, det indre marked. Læst intertekstuelt er inddragelsen af en fiktionstekst som "Midsommerfesten" fra Tornebusken (1946) meget perspektiverende – både for den beskrivende og den fiktive part. I spænd uddyber Orm og Tyrs to tekstplaner (som antydet kan intensiveres med inddragelse af andre fitionstekster fra forfatterskabet) forholdet mellem den naturlige åbenbaring, betegnet "Nordens gamle Testamente" inkl. Tyremyten, og den historiske åbenbaring, Jesu korsdød og opstandelse. Værket indgår på perspektiverende vis i den opfattelse som var rådende i den dialektiske teologi. Opstandelsestroen er forudsætningen for dette værks realisme, når det gælder natur, død, sandhed eller løgn.

Jørgen Jørgensen

161: Bogudgivelse

Landsforeningen Martin A. Hansen og forlaget Gyldendal har indgået et samarbejde om udgivelsen af et bogværk om Martin A. Hansen og Besættelsen. Bogen forventes at udkomme d. 29.august 2018.

Bogen vil indeholde dels tekster af Martin A. Hansen, som i perioden 1944-47 blev trykt i det illegale skrift *Folk og Frihed*, i *Frit Danmark* og i den illegale antologi *Der brænder en Ild*, dels artikler af litterater, historikere og teologer, der i deres skrift forholder sig til tiden, temaet og personen Martin A. Hansen.

Hovedtemaer, som Martin A. Hansen diskuterer i sine tekster, er bl.a. samarbejdspolitikken, modstandskampens imperativ, herunder spørgsmålet om likvidering af stikkere, modstandsbevægelsens rolle i efterkrigstidens Danmark, retsopgørets fallit og den hurtige glemsel af offerviljen for de bærende værdier, som havde haft afgørende betydning i modstandskampen.

Af skribenter, som har givet tilsagn til at medvirke til bogen, kan nævnes Anders Thyrring Andersen, David Bugge, Jørgen Jørgensen, Peter Øvig Knudsen og Per Stig Møller.

Læse mere om bogudgivelsen og den komplette skribentliste i næste Nyhedsbrev.

162: Facebook

I oktober 2015 oprettede jeg en ny Facebook-gruppe: Landsforeningen Martin A. Hansen.

Det har vist sig, at FB er et særdeles brugbart medie, når og hvis man vil have nogle budskaber ud – i dette tilfælde om Landsforeningen og forfatterskabet.
Gruppen, som jeg er administrator af, tæller i dag 146 medlemmer – og der kommer hele tiden nye til.

Hvis du er bruger af FB, er du velkommen til at tilmelde dig gruppen.

Ole Juul

163: Fødselsdagsfejring

I 2017 falder Martin A. Hansens fødselsdag, d.20.august, på en søndag.
Det betyder bl.a., at vi programmæssigt markerer dagen anderledes end tidligere.
Denne særlige dag indledes med en gudstjeneste i Lille Heddinge kirke, hvor formanden, Ole Juul, prædiker.

Efter gudstjenesten samles vi til frokost i sognegården v/kirken.
Efter frokosten vil Martin A. Hansen-Prisen for fjerde gang blive uddelt til en person, som har ydet noget særligt for udbredelsen af forfatterskabet, herunder begrundelsestale og takketale.

Dagen ansluttes med Martin A. Hansens ”Høstsang”.

Der udsendes særskilt indbydelse til denne dag.

164: Nyt fra Aarhus-Gruppen

Som bosiddende i Hadsten, Østjylland og med kendskab til og venskab med forskere og litterater i Aarhus, har jeg dannet en særlig ”Aarhus-Gruppe” med henblik på at styrke udbredelsen og formidlingen af Martin A. Hansens forfatterskab.

Gruppen, som gennem mig refererer til Landsforeningens bestyrelse, er for tiden engageret med Landsforeningens næste tema, ”Martin A. Hansen og Besættelsestiden”, hvor man arbejder med en udgivelse i 2018 af et større værk indeholdende relevante Martin A. Hansen-tekster og en række artikler af litterater, historikere og teologer. Hertil kommer et større seminar på Aarhus Universitet – også i 2018.

Meget mere herom i Nyhedsbrevet i maj, 2017.

Ole Juul

Præsentation af Aarhusgruppen

Landsforeningens formand har bedt mig præsentere den Aarhusgruppe, der med landsforeningens velsignelse allerede har holdt mange møder i ”Stakladen”, Studenternes Hus i Aarhus.

De seneste møder har haft fokus på bogen om Martin A. Hansen og besættelsen, som vil indeholde både Martin A. Hansens egne bidrag og artikler af forfattere, der har arbejdet med besættelsen og Martin A. Hansen.

Ved møderne, som har fundet sted siden juni 2016, drøftes også andre relevante spørgsmål for Landsforeningen, seminarer m.m.

Møderne i Stakladen bliver altid styret med fast og kærlig hånd af Landsforeningens formand Ole Juul, der har sendt en dagsorden for mødet ud på forhånd og altid er så velforberedt, at vi når de forskellige punkter på dagsordenen. Vi får også tid til at snakke om superligaen og andre aktuelle begivenheder i den store jyske – og i år europæiske - kulturby.

Ole Juul behøver ingen nærmere præsentation. Det behøver de øvrige tre jyder i gruppen heller ikke. Anders Thyrring Andersen, David Bugge og Jørgen Jørgensen er alle kendte og anerkendte forskere i Martin A. Hansens forfatterskab.

David Bugge har oven i købet haft sin barndom i det Himmerland, hvor Johannes V. Jensen havde sine rødder. Relationen mellem forfatteren fra Himmerland og forfatteren fra Stevns kunne også have behov for en bog, der fremstiller forholdet mellem dem mere nuanceret, end det somme tider er blevet gjort.

Aarhusgruppens sidste to medlemmer er fynboer, Ejvind Nielsen og undertegnede. Vi bor i den samme opgang og udgør en lille fynsk undergruppe. Selv om vi begge har boet i Aarhus i mange år, holder vi til formandens store sorg med OB, når de spiller mod AGF. Ejvind er læreruddannet og har siden taget en præsteuddannelse. Denne dobbelte baggrund forklarer sikkert, at han var en af initiativtagerne til minikonfirmandundervisningen, som han som præst ved Ravnsbjergkirken i 1987 gjorde til virkelighed. Det må siges at have været en succes for folkekirken.

Vi er ikke så kendte Martin A. Hansenforskere som de fire jyder, men har begge en stor kærlighed til forfatterskabet. Ejvind har holdt mange foredrag om Martin A. Hansen, ikke mindst om ”Løgneren”, som han skrev sin linjefagsopgave om på seminariet. Læserne af nyhedsbrevet kender også hans forkærlighed for denne roman.

Jeg selv er teologuddannet og har i mange år undervist i religion og filosofi ved læreruddannelsen i Aarhus, og det er flere gange lykkedes mig at få de studerende til at læse ”Orm og Tyr” i sin helhed. Det er der vist ikke tid til i dag. Mit teologiske speciale, hvor K.E. Løgstrup var min vejleder, handlede om ”Martin A. Hansens og Thorkild Bjørnvigs natursyn”. I "Martin A. Hansen i nutids lys" 1990 kan man læse et koncentrat af specialet, som jeg holdt oplæg om på Skærum Mølle 1989.
I min seneste filosofiske bog har jeg skrevet om ”Martin A. Hansen og Asger Jorn i kolonihavefilosofisk lys”.

Vi to fynboer, der begge er midt i 70’erne, glæder os allerede til det næste møde i Stakladen 26.juni sammen med de fire jyder.

Bo Rasmussen

165: Prædiken ved Befrielsesgudstjeneste i Hadbjerg kirke, 4.maj 2017

Tekst: 1.Johannesbrev, kap 4, v.16-20.
”Gud er kærlighed, og den, der bliver i kærligheden, bliver i Gud, og Gud bliver i ham. Deri er kærligheden fuldendt i os: at vi har frimodighed på dommens dag;

for som han er, er også vi i denne verden. Frygt findes ikke i kærligheden, men den fuldendte kærlighed fordriver frygten, for frygten er forbundet med straf, og den, der nærer frygt, er ikke fuldendt i kærligheden. Vi elsker, fordi han elskede os først."

"Vi elsker, fordi Gud elskede os først" skriver Johannes til sine venner. Luther gentog samme tema nogle århundreder senere med udsagnene om, at vi gør ikke de gode gerninger for at opnå Vorherres gunst eller for at slippe for helvedes kvaler. Nej, vi gør de gode gerninger af ren taknemmelighed over, at forholdet til Gud er på plads. Det er sat én gang for alle ved Kristi liv, død og opstandelse. Det var det, Luther kom frem til efter en årelang klosterkamp. I klosteret sled og slæbte den arme tiggermunk for efter alskens middelalderlige, katolske forskrifter at opnå Vorherres gunst. Men jo mere han fastede, jo flere bodsøvelser han gjorde, desto længere kom han væk fra Gud. Først da han gennem intense bibelstudier nåede frem til troen på, at han allerede var elsket af Gud uden først at have ydet noget som helst, gik det op for den gode Martin Luther, hvad der er essensen i kristendommen. At vi elsker, fordi Gud elskede os først. Den erkendelse og tro skal være basis for det, der skal forkyndes her i aften ved denne særlige befrielsesgudstjeneste.

Jeg vil holde mig til to begivenheder i sommeren 1944. To begivenheder som historisk set er baggrunden for, at vi i Danmark et års tid efter, d.4.maj 1945 om aftenen, kunne fejre befrielsen fra den nazistiske værnemagt.

Den 6.juni 1944 er en skelsættende dato i Europas nyere historie. Lørdag den 6.juni 1944 er dagen for de allieredes invasion i Normandiet. Efter de voldsomme kampe ved strandene i Vestfrankrig, bl.a. ved Omaha Beach, gik det kun én vej. Frem mod befrielsen. Men der blev betalt en høj pris først. Unge mænd fra Amerika og Canada betalte med deres liv den højeste pris.

Steven Spielberg har lavet en aldeles fremragende film, hvor invasionen i juni 1944 indgår, og om dagene, ugerne og månederne derefter. "Saving Private Ryan" hedder den. Titlen blev aldrig oversat til dansk, men skulle jeg komme med et bud, så vil den hedde noget i retning af: "Red menig Ryan fra krigens rædsler".
James Francis Ryan er den yngste af tre brødre, der på amerikansk side er med i kampen om befrielsen af Europa under 2.verdenskrig. Han er en af de mange unge amerikanere, der under invasionen blev kastet ned med faldskærm bag fjendens linjer. Mirakuløst overlever han de første hårde kampe, og nu er han med sin patrulje på vej op gennem Tyskland. Derhjemme i USA finder man ud af, at hans to brødre er omkommet på andre slagmarker, som amerikanerne kæmper på. Det vil sige, at der hjemme i midtvesten sidder en mor, der også er enke, da hun tidligere har mistet sin mand i amerikansk krigsførelse, og som nu har mistet to af sine tre sønner. Da besluttes det fra øverste sted, at denne bror og søn, menig Ryan, skal bringes hjem. Han skal tages ud af krigen. Der sendes en specialenhed til Europa for at oplede ham og sikre, at han kommer hjem i live. Derom handler det meste af filmen. Da de endelig finder ham, er han og en lille gruppe under belejring og ved at

blive nedkæmpet af tyske tropper. Men det lykkes med svære tab til følge at redde ham ud. Lederen af specialenheden bliver dødeligt såret under redningsaktionen, og da han ligger ved en bro og er ved at forbløde, hvisker han til menig Ryan: ”Lev sådan, at du er værdig til dette”. Med andre ord, som i filmen er uudtalt, handler det nu om for Ryan at leve et værdigt liv. Han var så tæt på at blive dræbt, men han blev reddet, og fra nu af hviler der et ansvar på ham. ”Lev sådan, at du er værdig til dette”.

I filmens slutning ser man James Ryan mange år senere gå rundt på en af de kirkegårde i Normandiet, der rummer mange af de faldne fra invasionen, som reddede Europa. Han finder korset, hvorpå der står navnet på den mand, som ledede den specialstyrke, der reddede ham. John Miller. Ryan knæler ved korset, sender denne mand en hilsen og bøn, rejser sig, omfavner sin kone og voksne børn og hvisker: ”Sig, at jeg har levet et værdigt liv”. Og filmens slutreplik er familiens, der bekræfter deres far og mand i, at han har levet sådan, at han var livet værdigt. Det liv, som han var så tæt på at miste, men som andre gav ham tilbage.

Og det er jo det, vi er samlet om i aften. For når vi en sådan aften samles i kirken, så stikker tankerne dybere end til blot et historisk årstal. Så er vi dernede, hvor det handler om at erkende og forstå, at det vi fik for intet, skal vi give tilbage for intet. Eller med andre ord, at vi hver dag lever med en taknemmelighedsgæld, som i grunden aldrig kan betales tilbage. En gæld, hvor der løber renter på hver eneste morgen, vi slår øjnene op.

At vi lever i et demokrati, i et af klodens smørhuller, at vi hver eneste dag kan ånde frit, leve frit, frit sige og udtrykke, hvad vi mener, er ikke en tilfældighed. Det er en konsekvens af, at andre før os gjorde en forskel. Det er min helt klare overbevisning, at de handlede ud fra en dyb og rodfæstet tro på, at det gode kan og vil sejre. En tro, som er rodfæstet i den kristendom, som kom hertil omkring år 1000.

Og så er vi ved en anden dato i 1944. Nu er vi ikke længere ved Normandiets kyster. Nu er vi i København, i de julidage i 1944, hvor folket rejste sig og sagde NEJ og skabte grobund for den folkestrejke, der blev et tydeligt signal fra det besatte Danmark.

Martin A. Hansen har i en lille artikel, Juli 1944, ikke blot beskrevet, hvad der hændte disse skæbnesvangre dage, men også reflekteret over, hvad det i grunden var, der omsider kom i skred. Martin A. Hansen aner ”et mærkeligt fællesinstinkt, der undertiden får alle til at tænke, sige og gøre det samme på samme tid, en storbyens samvittighed, der er steget op af sit dyb”. Enkelte modstandsfolk landet over har længe inden besluttet sig. Men først da København rejser sig for alvor, mandag d.3.juli, og udløser en folkestrejke, kommer det skred, der endegyldigt leder frem mod befrielsen. Det er ikke kun et politisk skred, men tilmed et ”forunderligt udslag i stram selvpålagt disciplin, selvbeherskelse, gavmildhed, hjælpsomhed, offermod, indbyrdes forsonlighed”. Martin A. Hansen taler her om en

fælles beslutning, der træffes på baggrund af noget større end den enkelte. Han har tidligere reflekteret over dette fænomen, bl.a. i ”Om og Tyr”, hvor han aner et lignende skred, der hændte i sindet hos nordboeren omkring år 1000, hvor menigmand tog kristendommen til sig. ”Man vilde ikke skrive om det, dersom ikke vor egen generation havde oplevet det, i den mærkeligste hændelse i vor tilværelse, en begivenhed, som skønt ikke fuldt forstået, alligevel er bestemmende for denne bogs syn. Jeg tænker på folkestrejken sommeren 44.” Udslagsgivende for den kraftige reaktion var uden tvivl henrettelsen af flere medlemmer af Hvidsten-Gruppen, som fandt sted i Ryvangen d.29.juni. Som Martin A. Hansen skriver i ”Juli 44”, så får den enkelte modstandsmands beslutning for alvor vægt, når de mange vælger. Herfra vendte det og folket og Danmark var ikke længere helt det samme. Tidligere var den enkelte modstandsmand, bl.a. af statsminister Vilhelm Buhl, blevet erklæret for samfundsskadelig, ja, på det nærmeste terrorist, og der kom fra statsmagtens side opfordringer til at angive modstandsfolk til myndighederne. Men nu tager folket ham til sig, og hans beslutning bliver folkets beslutning og landets skæbne.

En af de personer og personligheder, igennem hvem det hele blev personificeret, er Kaj Munk. Han var længe i beskuerens rolle, men da han endelig trådte i karakter og trådte frem, så var det med offeret som konsekvens. Og også til denne radikaliserede kristen står vi i en taknemmelighedsgæld. Også han satte for alvor skred i folket. Kaj Munk vidste om nogen, at kampen, at viljen, at troen på, at det gode vil sejre, er funderet i kristendommen. Vi skal synge hans lille salme om lidt, og her står det jo, ”At stor er nok Guds fjende, men større er dog Gud”. Men han vidste også, at vi derfor står i gæld.

Gælden kan aldrig indfries, men den kan afskrives. Hvor sker det? Ja, Vorherre har indrettet det så viseligt, at mellem ham og dig er der et medmenneske. Så det er dér, du skal lægge dit lod. Og hvis du skulle gå hen og glemme det, fordi der er så meget andet i dette skønne liv, der tager din opmærksomhed, ja, så kom her indenom en gang imellem. Huset ligger her, om ikke andet så for at komme glemsomheden om gaven i forkøbet. Nu har du så hørt det igen, at herfra får du alt for intet. Gå så herfra igen og ræk det videre for intet.

Ole Juul

166: Om filmen „Rejse paa Island“ – set med en islændings øjne

For at afrunde kurset Island i dansk litteratur på Islands universitet har vi, de studerende, set filmen „Rejse paa Island“ sammen med vores underviser Gísli Magnússon. Tidligere i semestret havde vi læst Martin A. Hansens bog af samme navn. Kurset handler om forskellige danske tekster, hvor Island spiller en større

eller mindre rolle. Andre værker, som vi har gennemgået, er fx Oehlenschlägers *Kjartan og Gudrun*, Harald Kiddes *Helten*, Poul Vads *Nord for Vatnajøkel*, *Tilbage til Island* skrevet af Lundbye, Kirkeby og Zeruneith og til sidst Lars Frosts *Smukke biler efter* krigen samt Hanne Højgaard Viemoses *Mado*. De to sidste kan klassificeres som moderne litteratur, og adskiller sig fra de andre ved ikke at beskæftige sig med sagalitteraturen. Alle de andre gør det på en eller anden måde.

Rejse paa Island af Martin A. Hansen er efter min mening i mange henseender et enestående værk, som på den ene side giver indblik i den fælles nordiske kulturarv og på den anden side islandsk natur (i bred forstand). Desuden spiller forbindelsen mellem Danmark og Island en vigtig rolle. Som titlen antyder, bygger bogen på rejsen i sommeren 1952, som Martin A. Hansen foretog til Island sammen med sin ven, tegneren og maleren Sven Havsteen-Mikkelsen. Filmen er derimod baseret på en rejse som Else Lidegaard, Arne Abrahamsen og flere foretog godt tredive år senere i deres „hjulspor". Formålet med den sidste rejse var simpelthen at filmatisere bogen. Det har sikkert ikke været en helt nem opgave, bl.a. fordi der er alle mulige tilfældigheder, så som vejrforhold, dyreflokke, andre mennesker og ulykker, som kan påvirke rejseplanerne. Desuden har det heller ikke været nemt at afgøre, hvilke afsnit fra bogen, der skulle filmes, og hvordan holdet bedst kunne være loyal over for originalteksten. Med alt dette in mente var jeg lidt bekymret, men samtidig spændt på om filmen ville leve op til mine forventninger.

Som islænding og beundrer af sagalitteraturen faldt det mig forholdsvis let at danne mine egne „tankebilleder" af hændelserne, mens jeg læste bogen. Det store spørgsmål for mig var derfor, om filmen ville blive en skuffelse og måske endvidere ødelægge eller i hvert fald maskere den „mentale film", som jeg allerede havde skabt om rejsen. Det er måske lidt overdrevet at sige, at disse to film næsten ikke kunne ligne hinanden mere, men det er ikke langt fra sandheden. Selvfølgelig er der scener i filmen, som er lidt anderledes end mine, og andre scener som jeg savnede. Som eksempel på det første er billedet af Reykjavík blevet anderledes, og det skyldes selvfølgelig, at der er gået godt tredive år fra den første til den sidste rejse. Og Reykjavík ser desuden helt anderledes ud i dag. Selv om turen i sin tid tager udgangspunkt i hovedstaden, spiller den ikke nogen væsentlig rolle i bogen. Det eneste, som jeg savner i filmen, er en mere udførlig analyse eller beretning om besøget til Ljósavatn, hvor Thorgeir Ljósvetningagode har boet. Besøget blev en skuffelse for Martin A. Hansen, og det er et spørgsmål om filmen kunne have givet et fyldigere åndeligt billede af rejsens formål, hvis det havde været analyseret en smule nærmere. Man kan godt konstatere, at den oprindelige rejse var både en slags opfyldelse af en prægtig drøm og en uundgåelig skuffelse, som tit følger i kølvandet på store drømme.

Der er praktiske hensyn, som man må tage stilling til ved sammenligningen af bogen og filmen, eller af de to rejser/rejsehold. For det første er afstanden i tid godt tredive år. Dette mindsker ikke filmens troværdighed nævneværdigt. Det samme kan man næsten sige om rejsens længde, ca. seks uger i den første omgang modsat

kun tre uger hos filmholdet. Den sidste tidsvariabel, dvs. tiden på året, hvor besøget fandt sted, har måske nogen betydning. Martin A. Hansen og vennen Havsteen-Mikkelsen var kommet til Island i maj og rejste tilbage d. 27. juni, mens filmen blev optaget i august. Juni kan bestemt være en dejlig tid i Island, men det ser ud til at vennerne ikke var særlig heldige, foråret var usædvanlig koldt ifølge de lokale, vejene dårlige, og jeepen, som de havde lejet, utæt og ikke i god stand. Det betød også, at de kunne ikke nå hen til steder, som de ellers havde haft lyst til, fx Vestfjordene med deres storslåede natur og skueplads for nogle af sagaerne.

De to rejsefæller, og ikke mindst Martin A. Hansen, har sagabrillerne på hele vejen rundt, og deres fortællinger er bogens vigtigste drivkraft. Ifølge Ole Wivels biografi fra 1969 havde Martin A. Hansen læst de islandske sagaer dag og nat i påskeugen 1951 og undervejs gjort notater om sin læsning. Disse notater har uden tvivl fungeret som forberedelse for rejsen og ikke mindst for at skrive bogen. Derfor kommer det ikke som nogen overraskelse, at sagafortællingerne konstant fornemmes i baggrunden og giver hele projektet en dybere mening.

Samtalerne med Sven Havsteen Mikkelsen i filmen gjorde stort indtryk på mig, og de virkede som et bindeled mellem de to rejser. Jeg var helt enig med Havsteen-Mikkelsen, da han sagde, at den islandske arv er selvfølgelig vævet sammen med den danske og er særlig vigtig for den nordiske folkeånd. Hvordan han beskrev deres venskab var også betagende, nemlig at de havde haft fælles venner i sagaerne, før de mødte hinanden i virkeligheden. Det var også en lettelse at høre ham sige, at han ikke troede, at rejsen med sine til tider barske forhold havde været med til at fremskynde Martin A. Hansens død. Det var bestemt heller ikke fornemmelsen, som man fik ved at læse bogen. Det er også tankevækkende, at Martin A. Hansen skulle dø kun tre år (på dagen) efter at han forlod Island.

Selv er jeg meget betaget af bogen *Rejse paa Island* som uden tvivl er et enestående kunstværk, hvor forfatteren væver (middelalder)litteratur (især Islændingesagaerne) og naturskildringer sammen. At filmen ikke har forandret min holdning i denne sammenhæng, men formået at styrke mit indre billede af selve rejsen, er måske det største kompliment, som jeg kan give den. At se og høre Sven Havsteen Mikkelsen og lytte til Else Lidegaard og Ole Wivel er som at møde gamle venner.

Aldís Unnur Gudmundsdóttir,
april 2017

167: Liselund som ny samarbejdspartner.

Der er indgået aftale med Liselund, Slagelse om et seminar i november 2017.

Aftalen, som er den første i en forhåbentlig succesrig række af seminarer med Martin A. Hansen som tema, er kommet i stand gennem et samarbejde mellem Landsforeningens formand, Ole Juul, og valgmenighedspræst i Høve, Nana Hauge, som er nyt bestyrelsesmedlem i Liselund.

168: Nannas stil

Fra et medlem i Landsforeningen, Nanna Gade Frandsen, har jeg modtaget en stil skrevet under et ophold på Askov højskole i 1954 - 55. Teksten er skrevet i forbindelse med danskundervisningen på højskolen med Jytte Engberg som lærer. Nanna Gade Frandsen og hendes familie fra Munkedamsgården var nabo til "Salum", min mors og fars hjem i Allerslev. Nanna kom jævnligt på besøg og hjalp min mor i gang med at væve. På samme tid uddannede Nanna sig som væver på Kunsthåndværkerskolen i København. Stilen er en af de få beskrivelser, der findes af min mor og hendes daglige virke og gav mig ved læsningen en stærk genoplevelse af min barndom på "Salum". Til alt held har Nanna bevaret den skrevne stil i alle de mange år, hvorfor vi nu kan glæde os over fortællingen om en dejlig og aktiv mor.

ET MENNESKE JEG HAR MØDT.

Jeg vil skrive om en kvinde, en berømt dansk forfatters kone, som jeg beundrer og sætter meget stor pris på.
Jeg har lært hende at kende, dels gennem mit arbejde med vævning, som jeg har givet hende undervisning i, dels som nærmeste nabo til mit hjem.

I begyndelsen jeg kom i hendes hjem, var jeg, som man, eller i hvert fald jeg tit, er, når jeg står overfor en personlighed, temmelig genert og sådan ikke rigtig mig selv. Men jeg opdagede meget hurtigt, at det slet ikke var nødvendigt. Hun var så ligefrem og tog alt på en sådan måde, at jeg hurtigt fandt mit eget jeg igen. Det hjalp også meget, at hun foreslog, vi skulle sige du til hinanden. Så går alting nu lettere. Hun havde aldrig vævet før. Jeg regnede jo med, at jeg skulle hjælpe hende jævnligt i nogle måneder, men i løbet af bare en måned kunne hun så meget, som jeg aldrig nogensinde før eller siden har set nogle elever lære på så kort tid (jeg må tilføje at det er en "stor" væv hun har, som er temmelig indviklet, når man ikke tidligere har prøvet at væve). Og nu, 4 år efter vi begyndte at væve, laver hun alting, gardiner, kjolestoffer, gulvtæpper, vægtæpper, servietter, puder, løbere, ja, kort sagt alt. Hun har efter mit synspunkt en fantastisk fin farvesans og har i den grad "føling" med de

forskellige slags garner og ved lige nøjagtigt, hvad der skal bruges til hvad. Hun har også lavet nogle små tæpper til at hænge på væggen. Det ene kalder hun ”solnedgang over Storebælt”, et andet ”aften ved Stevns Klint”. Det er ikke lavet med mønster, men bare med farvevirkninger. Det er virkelig godt. Naturligvis må man vide, hvad hun kalder dem, for det er jo ikke sådan, at man kan se Storebælt og færgen og alt det der.

Det er herligt at være gæst i hendes hjem. Hun er den fuldendte værtinde. Når man spørger, hvem hun dog har haft til at hjælpe sig med den herlige middag, siger hun, at det har hun da virkelig selv lavet, sådan fordi der er en 12 – 14 til middag. Det er da ikke noget at snakke om, mener hun. Og maden smager herligt og er pyntet så festligt, og rundt om i stuerne er der lavet en masse sjove og fine ting, alt sammen noget hun selv har lavet for at gøre det hyggeligt. Og det mærkelige ved det er, at man mærker ikke, at hun har travlt, man føler ikke det som så mange andre steder, at værtinden styrter rundt og gør alle de ting, hun ikke nåede, før gæsterne kom. Nej, hun er imellem os hele tiden og kan snakke med alle slags mennesker om alting.

Hvis jeg kommer derop en formiddag for at snakke om et eller andet, og hun smækker benene op i en lænestol, hvor har vi det så hyggeligt, og hun kan fortælle så mange ting. Man hører aldrig hende sige, ”det har jeg ikke tid til” eller ”ih, jeg har så drøntravlt”, som så mange af os andre tit siger.

Så læser hun korrektur på sin mands bøger og artikler, ordner al korrespondance og foredragsturneer. Har 2 børn, en dreng og en pige, syr alt tøj til pigen og strikker til drengen.

Jeg havde et månedsophold på ”Lysebu” i Oslo nu i september måned, og det gik sådan, at jeg i en uge ikke kunne bo på ”Lysebu”. Straks da Vera hørte det, satte hun sig i forbindelse med nogle af sine bekendte i Oslo, og jeg kom hen at bo dér i en uge. Sådan er det med mange andre ting, hvis man går op til hende eller taler med hende i telefonen, finder hun altid på råd. Man ville så gerne gøre gengæld engang imellem på en eller anden måde, men man ved ikke, hvad og hvordan man skal gøre det.

Når man bor på landet, siger man altid, at det er godt at have gode naboer, og siden de, for en 4 – 5 år siden blev vore naboer, har det været en berigelse for os, hver gang vi har været sammen med dem.

Da Nanna og jeg snakkede om hendes stil, kunne hun også fortælle om de særlige stunder hvor trenden skulle køres på væven, og far holdt trenden stramt i den ene ende af væven, og Ole Wivel kørte trenden på væven i den anden ende, og mor havde travlt med at holde øje med om alle tråde var lige stramme og alt gik som det skulle.

Mette Lise Rössing

170: Fra Mellemvang(en) til Skolevang(en).

Tidligste erindringer omkring Martin A. Hansen af Bo Christensen, medlem af ”Landsforeningen Martin A. Hansen”.

I årene 1957 – 77 boede min farmor til leje på 1.ste salen i en villa i Mellemvangen i Brønshøj, tæt ved Hareskovvejen. Jeg var kun 4 år, da farmor flyttede ind, men til gengæld 24, da hun flyttede igen, og i de mellemliggende år, navnlig de sidste 8 – 10 stykker, lærte jeg det hus at ”kende” (naturligvis kun udefra), hvor Martin A. Hansen og hans familie havde boet i en række år, frem til 1950, da familien flyttede til deres sidste fælles bolig – den gamle præstegård i Allerslev v. Lejre - som bekendt døbt ”Salum”.

Huset, der fraflyttedes, lå i Skolevangen nr. 21, ikke langt fra farmors adresse. Nu er og var det således et villakvarter med adskillige veje med efterbetegnelsen ”-

vangen", der således krydser hinanden eller løber ud i en fortsættelse, hvor vejen får et andet "vang" fornavn. Når man rigtig studerer et bykort, vil man tydelig kunne se, at her findes et beboelsesområde, som skønt det ligger "imellem", alligevel har sit helt eget særpræg.

Nu tilbage til sagens kerne og det, jeg gerne vil fortælle lidt om, Martin A. Hansen, som jeg omkring 1965 – 66 havde stiftet bekendtskab med gennem den første læsning af romanen "Løgneren".

Jeg husker ikke præcist, hvordan eller hvornår jeg blev opmærksom på Martin A. Hansens tilknytning til området, men mener at kunne huske noget omkring Ole Wivel, og hans vældige to-binds monografi om forfatteren (1967 + 1969).
Jeg erindrer endnu, hvordan jeg af og til, når jeg enten havde et ærinde at besørge for farmor eller på anden vis bevægede mig rundt i kvarteret, altid endte med at stå (lidt på afstand og diskret) ved villaen Skolevangen 21.

Senere og efter at min interesse for og læsning af og om Martin A. Hansen var betydelig forøget, kunne jeg tænke for mig selv, når jeg atter befandt mig på adressen, at her på dette sted og i det hus var adskilligt af 1940'ernes betydeligste prosa blevet skrevet, blevet "til". Nu kommer man jo ikke nærmere en forfatter ved at opsøge eller besøge stederne, hvor vedkommende har boet eller har haft tilknytning til, men det hører jo dog alligevel med til "billedet" af forfatteren, hans tid / liv / værker.

For til sidst at afrunde dette mindre "intermezzo" fra mine egne unge år kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvor ærgerligt det var, at Martin A. Hansen aldrig fik skrevet (skønt der var både planer / tanker / ideer derom) en egentlig roman om storbyen og de skæbner og eksistenser, der levede der i hans tid. Muligheden var der jo, især omkring det nærmest indre Nørrebro, hvor Martin A. Hansen havde sin lærergerning igennem mange år, inden beslutningen om helt at hellige sig forfatterskabet blev taget.

Men ét har vi da, en tekst / beretning, nemlig essayet: "hos hine enkelte", optaget i sin endelige version i "Tanker i en skorsten" fra 1948, hvor Martin A. Hansen beskriver et besøg (måske ud af flere?) på Assistens Kirkegården. At romanen om Alexander Wilhelm Probst så ikke blev realiseret, kan vi kun beklage, men tilbage står alligevel et helt og helstøbt forfatterskab med så mange andre ressourcer, at det, der aldrig blev skrevet, må vige for det, der blev!

171: Foredrag

Torsdag d.5.oktober 09.30-12.00, Abildgården, Frederikshavn
Martin a. Hansen og Kristendommen
v/Jørgen Jørgensen